

УДК 130.2:81'22

ББК 81я73

СЕМІОТИЧНА МОДЕЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ СМИСЛОВОЇ АДЕКВАТНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі відтворення французьких соматичних термінів українською мовою)

ГОСУДАРСЬКА О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті представлено критичний аналіз наукової філософської, лінгвістичної та перекладознавчої літератури щодо визначення місця соматизмів у процесі пізнання реалій буття взагалі і формування наукового світобачення за їх участі носіями французької та української мов зокрема; визначено основні характеристики термінів як мовних знаків та загальні принципи їх перекладу. Головну увагу зосереджено на обґрунтуванні необхідності практичного застосування семіотичної моделі для здійснення адекватного перекладу українською мовою французьких термінологічних слів із соматичним джерелом. Доведено, що для отримання показників високої якості перекладачеві потрібно надавати перевагу не механічному перекодуванню знаків, а відтворенню фрагмента дійсності, відбитого в мові оригіналу, за посередництвом знаків мови перекладу.

Ключові слова: семіотична модель, соматизм, термінологічне слово, адекватний переклад, фрагмент дійсності, наукове світобачення.

In this article the author realizes the critical analysis of scientific philosophical, linguistic and traductological literature for finding out the place of somatic lexical elements in the cognition of life realities in general and the formation of the scientific world view with their participation by native French and Ukrainian speakers in particular; demonstrates basic characteristics of terms as linguistic signs and general principles of terminology translation. The special attention is focused on the necessary practical use of semiotic model for making the adequate translation of French terminological vocabulary with somatic source into Ukrainian. The research concludes that for having high-quality indexes the interpreter should give preference not to the mechanical recoding of signs but to the representation of the reality fragment reflected by source language means through target language signs.

Key words: semiotic model, somatism, term, appropriate translation, reality fragment, scientific world view.

В умовах глобалізації та інтеграції культурних надбань народів світу проблема вивчення успішної міжетнічної комунікації стає одним із першочергових завдань лінгвістики і перекладознавства. В основу сучасних досліджень проблеми спілкування представників різних етносів покладено інтегрований підхід, що базується на здобутках ранніх праць представників *лінгвістичного психологізму* (О.О. Потебня [27], Г. Штейнталь [45] та ін.), зокрема на встановленні взаємозалежності мови і мислення та проголошенні мови основним виразником особистості; гіпотези засновників *етнолінгвістики* (Ф. Боас [6], Е. Сепір [32], Б. Уорф [36] та ін.), у межах якої розкривається тісний зв'язок мови і культури та обстоюється ідея про створення власної неповторної картини світу кожним окремим етносом; сучасної *когнітивної лінгвістики* (Дж. Лакофф [43], Ч. Філлмор [42] та ін.), завдяки якій мова отримує статус активного учасника процесу концептуалізації світу, а когнітивні метафора і метонімія починають вважатися засобами усвідомлення і переосмислення інформації.

За наявності спільних джерел отримання знань та інструмента їх донесення до свідомості шанси досягнення успішної комунікації є високими. Під час міжкультурного спілкування процес ускладнюють різні засоби категоризації дійсності, покладені в основу мов комунікантів

[43, с. 213]. Саме тому знакам, які використовує певний етнос для позначення окремого фрагмента навколишнього світу, часом важко знайти ідентичний за обсягом інформації відповідник в іншій мові (О.Б. Бушев [8, с. 124], М.С. Трубецької [35, с. 67], Б. Уорф [36, с. 139–142]).

Тривалий час під терміном *переклад* у лінгвістиці і перекладознавстві розуміли добір до слова чи конструкції однієї мови *відповідника* в іншій (В.Н. Комісаров [17], Ю. Найда [23], Я.Й. Рецкер [30] та ін.). Такий підхід не здатний розкрити сутність перекладацького процесу з високими показниками якості. На нашу думку, *адекватний переклад* має бути набагато ближчим до процесу *відтворення*, що відображає механізми усвідомлення і номінації елементів дійсності, ніж до процедури механічного підбору еквівалентів.

Мета статті – обґрунтувати важливість розробки семіотичної моделі перекладу для досягнення його адекватності на знаковому і суперзнаковому рівнях.

Завдання:

- виявити шляхи встановлення успішного контакту на міжетнічному мовному просторі;
- визначити роль соматизмів у процесі формування основ наукового світосприйняття представниками французької та української етнокультур.
- продемонструвати принципи дії семіотичної моделі перекладу на матеріалі французьких і українських соматичних термінів.

Кожна лінгвокультурна спільнота сприймає, структурує і відображає в мові інформацію про навколишню дійсність залежно від зовнішніх умов життя, культурних цінностей, соціальних настанов, фонових знань, досвіду, загальних цілеспрямуваних її представників. Результатом взаємовпливу “етнос-світ” є формування неповторної та багатогранної *картини світу* (І.О. Голубовська [13], В. Гумбольдт [14], Й.Л. Вайсгербер [9], Е. Сепір [32], Б. Уорф [36]).

Процес формування картин світу французького і українського етносів передбачає наступні етапи: 1) одержання свідомістю інформації про об’єкти навколишньої дійсності та зв’язки між ними; 2) проходження її крізь “призму потреб”, тобто відбір тієї інформації, що є суттєвою для певного етносу; 3) виявлення ключових характеристик нового елемента дійсності, його усвідомлення на базі вже відомих об’єктів та включення до складу певного концепту; 4) номінацію усвідомленого елемента дійсності, що формується на основі найменувань відомих об’єктів, які залучено до процесу усвідомлення. Оскільки на рівні концептосфери контакт між етносами неможливим, єдиним з’єднувальним інструментом між культурами залишається мова.

Бар’єри, що виникають під час міжетнічної комунікації, можна долати, базуючись на мовних і культурних універсаліях. На сьогодні існує п’ять імовірних джерел виникнення універсалій: 1) божественне походження – цей постулат був особливо популярним за часів античної (Платон [25], Плотін [26] та ін.) і середньовічної (Августин Блаженний [5], Ансельм Кентерберійський [15] та ін.) лінгвістики; 2) первинна генеалогічна спорідненість мов і культур світу – гіпотеза представників порівняльно-історичного мовознавства (Ф. Бопп [7], О.Х. Востоков [10], Р. Раск [29] та ін.); 3) вроджений характер універсалій, який відстоював засновник аналітичної психології К. Юнг [41]; 4) міжмовні і міжкультурні контакти (Н.Б. Мечковська [21]); спільна фізіологічна будова і загальні умови існування людей світу – ідея, сформована в антропології (К. Клакхон [16], Д. Мердок [44]) і соціології (П. Штомпка [39]).

Під універсаліями, які сприяють доланню бар’єрів при міжкультурній комунікації, розуміємо не лише лексичні паралелі чи схожі образи у фольклорних творах різних народів (це лише вершина “айсберга”), а, насамперед, ідентичну глибинну структуру мов і культур світу, що поруч із єдністю загальних умов існування людей, однаковою будовою їхнього тіла, спільністю біологічних потреб, проблем, які висуваються навколишнім середовищем, і принципів кодування інформації, формує підґрунтя міжетнічної комунікації. В основі глибинної структури лежать принципи **кодування** інформації про світ за допомогою мовних знаків, що також мають універсальний характер.

Термін *код* неоднозначно розуміється в сучасній науці. У межах *структурної лінгвістики* відбулося отожднення понять *код* і *мова* (Ф. де Соссюр [33]). Проникнення принципів структуралізму до культурології сприяло наближенню понять *код* і *культура* (на таких позиціях стоять, наприклад, Р. Барт [2], В.Я. Пропп [28]). Філософ і спеціаліст із семіотики У. Еко розуміє під терміном *код* “зв’язок означального з означуваним” [40, с. 52]. Лінгвокультурологи В.В. Красних [18], В.А. Маслова [20], В.М. Телія [34] виділяють лінгвокультурний код, що є поєднанням мовного, культурного і семіотичного. У дослідженні, слідом за В.А. Масловою, розуміємо *код* як “алгоритм, що задає значимість знака за правилами культури” [20, с. 355].

В.В. Красних пропонує виділяти шість базових лінгвокультурних кодів, які, будучи універсальними, найчастіше закладені в основу номінації об’єктів, що підлягають усвідомленню: соматичний, просторовий, часовий, предметний, біоморфний, духовний [18, с. 5]. Особливого значення дослідниця надає *соматичному кодові*, оскільки він є найдавнішим. І це дійсно так, адже серед перших усвідомлених реалій, від яких безпосередньо залежала життєздатність людини, було її тіло. Спочатку люди не розрізняли найменші його ділянки, а, виділивши їх, не одразу номінували, тому одна й та сама лексема тривалий час позначала, з сучасних позицій, окремі частини тіла, розташовані поруч. Цей процес дістав назву дисоціативної полісемії (термін введено М.Я. Марром [19, с. 42]).

На етапі розвитку сучасних мов дисоціативна полісемія поступається асоціативному порівнянню людиною об’єктів та явищ. Цей процес відбувається на основі *схожості за формою, місцем розташування, функціями, наявністю або відсутністю руху*. На мовному рівні утвореним у такий спосіб смисловим гібридам спочатку відповідають *образні метафори*, що, з часом втрачаючи експресивність, перетворюються на *номінативні метафори*, які є репрезентаторами реалій наївної картини світу, та *термінометафори*, що вербалізують термінологічні поняття.

Тривалий час терміни розглядались у лінгвістиці як окремий вид мовних знаків. Характеризуючись *лінійністю* на рівні мовлення і *парадигмальністю* на рівні мови, *змінюваністю* з погляду діахронії і *статичністю* в аспекті синхронії, *довільністю* у плані зв’язку означального з означуваним і *вмотивованістю* у плані номінації, що відбувається на базі іншого об’єкта, терміни протиставлялись іншим знакам за чіткою симетричністю означального і означуваного [31]. Однак дослідження матеріалів термінологічних словників і використання термінів у реальних текстах свідчать про наявність чисельної групи термінів, що виявляють ознаки полісемії, омонімії, синонімії.

Аналіз французької термінології, здійснений В.Г. Гаком, виявив відносно високий ступінь полісемії французьких термінів, зумовленої низькою швидкістю очищення семантичних парадигм термінолексем [11]. Ще однією проблемою, яка може ускладнити процес перекладу, є розбіжність в обсязі понять, сформованих різними етносами, на яку звертає увагу О.Б. Бушев [8, с. 124]. Наприклад, зіставлення визначень французького терміна *tête de fraisage* “ensemble comportant la fraise et sa commande qui est réglable ou orientable suivant deux ou trois coordonnées selon le type de machine” і українського запозичення з російської мови *фрезерна головка* – “вузол агрегатного верстата із силовим приводом і пристроєм для кріплення різального інструмента (фрези)”, демонструє певні невідповідності у плані розуміння представниками різних етносів будови цього механізму: разом із приводом, елементом фрезерної головки у французькому тлумаченні є фреза, а в українському – зазначена деталь включає лише пристрій для кріплення інструмента.

З огляду на вищенаведені факти, можемо стверджувати, що функціонування термінів підпорядковується таким самим принципам, що й загальновоживана лексика. Справа навіть не в тому, що процес формування терміносистеми, відмінний від створення іншої лексики, підлаштовується під ті механізми, які скеровують функціонування загальнолітературного

мовного шару (таке пояснення випадків асистемності термінознаків надає О.С. Беляєва [4, с. 189]). По суті, принципи номінації об'єктів природного і рукотворного світів є спільними: в обох ситуаціях мовна репрезентація відбувається на базі вже відомих реалій і є вмотивованою їхніми відповідниками як у плані змісту, так і формально.

З метою перенесення абстрактних ментальних актів у площину матеріальності й конкретності для досягнення чіткого розуміння механізмів перебігу перекладацького процесу, до сучасного перекладознавства було залучено термін *модель* і метод *моделювання*. За В.М. Базилевим, *модель* – це “умовне відображення процедури здійснення перекладу, певна гіпотетична побудова, що відбиває основні етапи перекладацького процесу і ті дії, що характеризують поведінку перекладача на кожному з них” [24, с. 103]. Серед великої кількості різноманітних моделей перекладу, сформованих за останні п'ятдесят років, найпоширенішими вважаються інформативна (Р.К. Мін'яр-Белоручев [22]), ситуативно-денотативна (В.Г. Гак [12]), функціонально-прагматична (О.Д. Швейцер [38]), теорія рівнів еквівалентності (В.Н. Комісаров [17]) та семіотична (В.М. Базилев [2]).

Інформативна модель, автором якої є Р.К. Мін'яр-Белоручев, спрямована на визначення обсягу інформації, що має підлягати обов'язковій передачі при перекладі. У межах цієї моделі перекладач може скористатися при письмовому перекладі методом сегментації, при послідовному – методом записів, при синхронному – методом трансформації.

Метод сегментації включає наступні операції: підготовку фрагмента тексту відповідної величини; сегментацію визначеного фрагмента; виявлення домінуючої інформації сегмента; вільне економне позначення виявленої домінуючої інформації; породження тексту мовою перекладу; редагування отриманого тексту шляхом його зіставлення з оригіналом [22, с. 143–149].

Метод записів ставить перед перекладачем наступні завдання: здійснення постійної селекції всього лексичного матеріалу тексту під час прослуховування з метою виділення ключової інформації; її фіксацію у вертикальному вигляді за допомогою скороченого буквеного запису з чітко визначеними межами кожного речення, синтаксичними зв'язками всередині речень і між ними; породження перекладеного тексту на основі зроблених записів [22, с. 164].

Метод трансформації передбачає здійснення лексичних трансформацій вихідного тексту з метою пошуку лаконічних знаків у мові перекладу для позначення ключової інформації; граматичних трансформацій задля отримання поширених і нескладних синтаксичних конструкцій у мові перекладу; мовленнєвої компресії, яка здійснюється завдяки залученню всіх видів трансформації [22, с. 167].

Позитивним вже є той факт, що Р.К. Мін'яр-Белоручев відмовляється від лінгвістичного підходу до процесу перекладу як міжмовної трансформації в бік розгляду вихідного тексту як об'єкта інформації. Однак залишається невирішеним питання стосовно того, які критерії потрібно застосувати для здійснення ранжування смислів за ступенем значущості та які з них потрібно і можна опускати при перекладі.

Ситуативно-денотативну модель, у світлі якої перекладацький процес спрямовується на з'ясування і відтворення ситуації, що описує текст оригіналу, засобами мови перекладу, обстоював В.Г. Гак. Акцент на вивченні перекладу в тісному зв'язку з ситуацією, що виступає в ролі інваріанта, сприяє зміні площин дослідження перекладацького процесу з мови на мовлення. У зв'язку з цим переходом на перший план виступає висловлювання, що безпосередньо співвідноситься з ситуацією, оскільки на відміну від інших мовних знаків має предикативність і модальність [12, с. 247]. Оскільки в мовленні не тільки частина визначає ціле, а й, навпаки, слово, потрапляючи у висловлювання, “втрачає свої контури”, набуває нових значень, які у стані ізоляції проявлялися лише потенційно, і трансформується у складову висловлювання, беручи участь в описі ситуації поряд з іншими його частинами [там само, с. 248].

Ситуація, навіть на матеріалі однієї й тієї ж мови, може бути описана по-різному. Цей опис передбачає формування синтаксичної структури ситуації так, як ми її бачимо, після чого відбувається виділення, найменування і заповнення її складовими елементами. Отже, не структура формується зі слів, а слова “підлаштовуються” під конструкцію [12, с. 257].

Цінним є те, що досліднику частково вдалося відмежуватися від усталеної традиції підкріплювати теоретичні положення встановленням міжмовних еквівалентів. Здійснити переклад в його розумінні – “означає виразити вірно і повно засобами однієї мови те, що вже виражено раніше засобами іншої” [37, с. 10]. Однак, визнаючи можливість виникнення у перекладача труднощів, пов’язаних із пошуком відповідників, В.Г. Гак наполягає на засвоєнні готових міжмовних еквівалентів і радить вживати їх відповідно до випадку [11, с. 9–10], зводячи нанівець усю глибину своїх роздумів стосовно механізмів досягнення максимально можливого співвіднесення ситуації і мовної форми.

В основі *функціонально-прагматичної (динамічної)* моделі, представленій О.Д. Швейцером, лежить розуміння перекладацького процесу як одного з найскладніших видів мовленнєвої комунікації, що перебуває під впливом численних мовних і позамовних факторів [38, с. 206]. Останні включають систему і норми двох мов, особливості двох культур, дві комунікативні ситуації (первинну – породження вихідного тексту і вторинну – перенесення його в інший мовно-культурний простір), предметну ситуацію, функціональну характеристику оригінального тексту, норми перекладу. Вищезазначені фактори О.Д. Швейцер називає детермінантами перекладу, що, по-різному впливаючи на текст, формують перекладацьку стратегію [там само, с. 28].

Головною метою перекладача має стати створення вторинного тексту, що репрезентує первинний в іншому мовно-культурному вимірі та може здійснювати на його представників такий самий комунікативний ефект, як і первинний у природному для нього середовищі [38, с. 81]. Зазначена настанова О.Д. Швейцера завдає суттєвого удару тим теоріям, що побудовані на постулаті про можливість перекладу інформації будь-якого характеру будь-якими мовами. Наприклад, Л.С. Бархударов, захопившись ідеєю про рівність усіх мов світу, стверджує: “Мови будь-якої граматичної будови здатні відбити будь-яку думку і будь-яке поняття” [3, с. 19].

Звісно, перекладач може шляхом транслітерації, транскрипції, калькування, наближеного, описового і трансформаційного способів перекладу передати відсутні в мові реалії. А що робити, коли весь текст побудований на таких реаліях? Чи можна у такому випадку розраховувати на адекватне його сприйняття адресатом? Без тривалої додаткової роботи з аудиторією, спрямованої на підготовку її свідомості до сприйняття тексту, – однозначно ні.

Отже, можливості перекладача не є безмежними: він має дотримуватися часткової еквівалентності при перекладі задля досягнення адекватності сприйняття тексту цільовою аудиторією, але лише тоді, коли ця мета є досяжною і не призводить до руйнації втрат смислової канви вихідного тексту. У такому випадку вже йдеться не про переклад, а про створення нового тестового фрагмента.

Теорія рівнів еквівалентності, автором якої є В.Н. Комісаров, передбачає виділення при перекладі чотирьох рівнів еквівалентності. На першому рівні здійснюється лише збереження мети комунікації. Другий – характеризується спільністю оригінального і перекладеного висловлювання не тільки за цільовими установками, але й за ситуативною орієнтованістю. На третьому – до компонентів змісту другого рівня додається паралелізм у способах опису ситуації [17, с. 67–68]. Значна, хоча і неповна, відповідність лексичного складу висловлювання та його синтаксичної структури у сукупності з характеристиками, визначеними на першому, другому і третьому рівнях, вважається найвищим проявом схожості між текстами оригіналу і перекладу та, за В.Н. Комісаровим, виступає четвертим рівнем еквівалентності [там само, с. 72].

На думку В.Н. Комісарова, для виконання своєї роботи якісно перекладач повинен знати систему відповідностей, що можуть встановлюватися між компонентами певної мовної пари, прийоми і методи перекладу, вміти обирати необхідний відповідник і найефективніший прийом

залежно від умов конкретного контексту, враховувати прагматичні фактори, що впливають на хід перекладацького процесу [17, с. 227]. Отже, В.Н. Комісаров не змінює загального курсу перекладознавства, спрямованого на пошук еквівалентів між різними мовами і визначення перекладу у процесі міжмовних перетворень. Узагальнюючий характер запропонованої ним теорії рівнів еквівалентності свідчить про достатню розробленість проблеми встановлення відповідників, принаймні, на матеріалі європейських мов, а тому зумовлює нові пошуки сутності перекладацького процесу.

Таким новим вектором є запропонована *семіотична модель перекладу*, яка, по суті, є реакцією на необмежений вплив теорій, в основі яких лежить пошук міжмовних еквівалентів, та може претендувати на статус універсальної, адже не залежить від видів, типів, форм перекладу, працює як на знаковому, так і на суперзнаковому рівнях, оскільки одиницею перекладу в ній виступає елементарний смисл [1, с. 117].

На знаковому рівні процес перекладу тісно межує із процесом номінації. Останній передбачає чотири етапи. На першому – сигнали про певний об'єкт, його характеристики чи властивості, що надходять від навколишньої дійсності, досягають свідомості людини. Вони не є ідентичними для представників різних етносів, оскільки умови їхнього існування (природні, економічні, історичні, соціально-економічні тощо) є різними. На другому етапі отримана інформація проходить крізь “призму потреб”, тобто зазнає відбору, на результат якого впливають традиції, устої, звичаї, спрямування, системи матеріальних і культурних цінностей, сформовані і підтримувані етносом. Обидва етапи відбуваються на суто ментальному рівні, без залучення мови.

Усвідомлення нового елемента дійсності, який було визначено свідомістю як “потрібний”, відбувається на третьому етапі. Цей процес здійснюється на базі вже досліджених об'єктів, розгортаючись на мовно-ментальному рівні, адже здебільшого мислення супроводжується внутрішнім мовленням. Ядерні смисли, виділені під час детального вивчення об'єкта, формують основу для зарахування його ментального образу до складу певного концепту і подальшої номінації, що має місце на четвертому етапі. Найменування нового елемента дійсності формується під впливом тих об'єктів, що брали участь в його усвідомленні. Зазначений процес відбувається на мовному рівні, супроводжуючись утворенням спочатку образних метафор, що згодом, втрачаючи експресивність, стають номінативними.

Під час передачі знака мови оригіналу знаком мови перекладу починаємо рух у зворотному напрямку. Спочатку встановлюємо план змісту знака мови оригіналу, що підлягає перекладу, відштовхуючись від плану вираження, а також контексту чи ситуації за умови неоднозначного сприймання знака. Виділяємо ядерні смисли, що формують план змісту. Якщо процес метафоризації відбувся відносно недавно і форми, покладені в основу номінації знака, можуть бути розпізнані, вони безпосередньо вказуватимуть на об'єкти, що брали участь у процесі усвідомлення цього елемента дійсності, і ті ядерні смисли, які було закладено в основу змісту знака. За неможливості встановлення джерел формування плану вираження знака можна розраховувати лише на план змісту і здатність перекладача до правильного вибору ядерних смислів, потрібних для відновлення елемента дійсності, якому цей знак відповідає.

Далі в мові перекладу здійснюємо пошук знака, що використовується для відбиття того самого елемента дійсності і має план змісту, сформований за допомогою тих самих ядерних смислів, що і знак мови оригіналу. При цьому абсолютно необов'язковим є збіг референтів утворених ядерних смислів. Якщо в мові перекладу не було відбито певний елемент дійсності, констатується наявність лакуни, що традиційно заповнюється за допомогою транскрипції чи транслітерації, описового чи наближеного перекладу, калькування, генералізації чи конкретизації, створення відповідників-аналогів, нейтралізації чи емпізи.

Продемонструємо принцип роботи семіотичної моделі на прикладі відтворення французького термінознака з планом змісту “елемент для з’єднання труб системи холодного водопостачання” і планом вираження *coude à brides* засобами української мови.

Спершу звернемося до процесу номінації об’єкта, що відповідає зазначеному термінознакові, оскільки він тісно пов’язаний із процесом перекладу. При усвідомленні, яке базується на пізнанні невідомого через вже відоме, було помічено, що ця деталь має увігнуту форму, за якою нагадує вигин ліктя людини, і служить для з’єднання окремих елементів. Саме ці характеристики було покладено в основу процесу номінації об’єкта, про що свідчить ізольоване значення складових компонентів термінологічної конструкції *coude à brides*: *coude* “лікоть”, *brides* “фланець, тобто з’єднувальна частина труби”. Останній компонент, до речі, також утворений унаслідок дії процесу метафоризації і має своїм референтом об’єкт “вузда, повід”.

Для адекватного перекладу термінознака *coude à brides* потрібно віднайти в українській мові аналогічне утворення із ядерними семами “вигин” і “з’єднання”. Таким є термінологічна конструкція *фланцеве коліно*, яка для отримання своєї назви пройшла дещо інший шлях номінації, ніж французька, але у своїх загальних рисах його повторює. Характеристика об’єкта для з’єднання труб “вигин” була усвідомлена українцями при порівнянні його із коліном людини, яке так само, як і лікоть, має здатність згинатися. Інший компонент не є власним надбанням українців, тому його метафоричність на матеріалі української мови залишається непомітною.

Отже, для адекватного перекладу термінознака *coude à brides* українською мовою потрібно, по-перше, визначити ядерні семи плану змісту терміна мови оригіналу, а по-друге, віднайти серед засобів мови перекладу той, що дозволить чітко передати інформацію, закладену в зазначену французьку конструкцію. Звісно, більш точним варіантом для перекладу буде той засіб, при номінації якого носіями було пройдено шлях, що повторював би у своїх загальних рисах процес усвідомлення цієї реалії носіями мови оригіналу.

При застосуванні семіотичної моделі на суперзнаковому рівні за одиницю перекладу також приймаємо елементарний смисл, що є складовим фрагмента дійсності, якому відповідає суперзнак. Сприймаючи через знаки елементарні смисли, перекладач пов’язує їх між собою, подібно до елементів пазлу. Якщо певний смисл не буде узгоджуватися з іншими, це означатиме його невірне виділення перекладачем або наявність помилки в тексті. Сукупність елементарних смислів окреслює фрагмент дійсності, якому відповідає суперзнак мови оригіналу. Далі формуємо в мові перекладу такий суперзнак, яким можна позначити виявлений фрагмент дійсності. При цьому не обов’язково повинна спостерігатися знакова відповідність між мовами перекладу і оригіналу. Головне – отримати адекватне відтворення суперзнака, що дозволить адресату зрозуміти в деталях, який саме фрагмент дійсності описує адресант.

Процес перекладу потрібно розуміти так: перекладач на основі усного висловлювання чи письмового тексту, виконаних мовою оригіналу, повинен у найменших деталях відновити елемент чи фрагмент дійсності, який вони репрезентують, з метою якомога повнішого його відбиття засобами мови перекладу. При цьому основним завданням перекладача є точна репрезентація змістово-сислової структури оригіналу (сукупності лексичних та граматичних значень, що співвідносяться із позамовною реальністю) засобами мови перекладу. Семіотична модель перекладу є тим інструментом, що дозволяє виділити смисловий екстракт із знака чи суперзнака мови оригіналу і максимально точно відтворити його шляхом винайдення в мові перекладу відповідника з ідентичним набором ядерних сем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базылев В.Н. Семіотическая модель перевода / В.Н. Базылев // Политическая лингвистика : [научный журнал] / [глав. ред. А.П. Чудинов]. – Екатеринбург : Изд-во УГПУ, 2008. – Вып. 1(24). – С. 115–118.

2. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика / Роберт Барт. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с.
3. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Леонид Степанович Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.
4. Беляева Е.С. Асимметрия термина как языкового знака в терминосистеме сейсмоакустики / Е.С. Беляева // Известия Российского Государственного Педагогического Университета имени А.И. Герцена. – СПб. : РГПУ им. А.И. Герцена, 2009. – № 93. – С. 188–192.
5. Блаженный А. Творения : в 4 т. / Августин Блаженный. – СПб. : Алетейя ; Киев : УЦИММ-Пресс, 2000. – Т. 2 : Теологические трактаты. – 751 с.
6. Боас Ф. Эволюция или диффузия? / Ф. Боас // Антология исследований культуры. – СПб. : Университетская книга, 1997. – Т.1. Интерпретация культуры. – С. 343–347.
7. Бопп Ф. О системе спряжения санскритского языка в сравнении с таковым греческого, латинского, персидского и германского языков / Ф. Бопп // История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях. – М. : Учпедгиз, 1960. – Ч. I. – С. 31–38.
8. Бушев А.Б. Лингводидактика перевода военного термина / А.Б. Бушев // Вестник военного университета. – М. : Изд-во ВУ МО РФ, 2009. – № 3 (19). – С. 123–129.
9. Вайсгербер Й.Л. Родной язык и формирование духа / Йоххан Лео Вайсгербер. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 232 с.
10. Востоков А.Х. Филологические наблюдения / Александр Христофорович Востоков. – М. : Книга по требованию, 2011. – 437 с.
11. Гак В.Г. Теория и практика перевода. Французский язык / В.Г. Гак, Б.Б. Григорьев. – М. : Интердиалект+, 2000. – 456 с.
12. Гак В.Г. Языковые преобразования / Владимир Григорьевич Гак. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1998. – 768 с.
13. Голубовская И.А. Этнические особенности языковых картин мира / Ирина Александровна Голубовская. – К. : Издательско-полиграфический центр “Киевский университет”, 2002. – 293 с.
14. Гумбольдт В. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человеческого рода / В. Гумбольдт // История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях. – М. : Учпедгиз, 1960. – Ч. I. – С. 85–105.
15. Кентерберийский А. Сочинения / Ансельм Кентерберийский. – М. : Канон, 1995. – 400 с.
16. Клакхон К.К.М. Зеркало для человека. Введение в антропологию / Клайд Кей Мейбен Клакхон. – СПб. : Евразия, 1998. – 352 с.
17. Комиссаров В.Н. Теория перевода / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
18. Красных В.В. Коды и эталоны культуры (приглашение к разговору) / В.В. Красных // Язык, сознание, коммуникация. – М. : МАКС Пресс, 2001. – Вып. 19. – С. 5–19.
19. Марр Н.Я. Избранные работы / Николай Яковлевич Марр. – М.-Л. : Государственная академия истории материальной культуры, 1934. – Т. 3. Язык и общество. – 423 с.
20. Маслова В.А. Числовой код в коммуникации : лингвокультурный образ числа “семь” / В.А. Маслова // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. – Серия “Филология. Социальные коммуникации”. – Симферополь, 2012. – Т. 25 (64). – № 1. – Ч. 1. – С. 355–358.
21. Мечковская Н.Б. Язык и религия : лекции [по филологии и истории религий] / Нина Борисовна Мечковская. – М. : Агенство “Фаир”, 1998. – 352 с.
22. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода / Рюрик Константинович Миньяр-Белоручев. – М. : Московский лицей, 1996. – 208 с.
23. Найда Ю.А. К науке переводить / Ю.А. Найда // Лингвистические аспекты теории перевода (хрестоматия). – Ереван : Лингва, 2007. – С. 4–31.

24. Основные понятия переводоведения (Отечественный опыт). Терминологический словарь-справочник. – М. : ИНИОН РАН, 2010. – 260 с.
25. Платон. Сочинения : в 4 т. / Платон. – СПб. : Изд-во СПб., Изд-во Олега Абышко, 2007. – Т. 3. – Ч. 1. – 752 с.
26. Плотин. Третья эннеада / Плотин. – СПб. : Изд-во Олега Абышко, 2004. – 480 с.
27. Потебня А.А. Мысль и язык / Александр Александрович Потебня. – К. : СИНТО, 1993. – 191 с.
28. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки / Владимир Яковлевич Пропп. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1986. – 364 с.
29. Раск Р. Исследование в области древнесеверного языка, или происхождение исландского языка / Р. Раск // История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях. – М. : Просвещение, 1964. – Ч. I. – С. 40–51.
30. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Яков Иосифович Рецкер. – М. : Р. Валент, 2007. – 244 с.
31. Русинова Л.Н. О некоторых вопросах упорядочения и стандартизации терминологии / Л.Н. Русинова // Термины в языке и речи. – Горький : Изд-во ГГУ, 1985. – С. 25–32.
32. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдуард Сепир. – М. : Изд. группа “Прогресс”, 1993. – 656 с.
33. Соссюр Ф. де Курс общей лингвистики / Фердинанд де Соссюр. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 432 с.
34. Телия В.Н. О феномене воспроизводимости языковых выражений / В.Н. Телия // Язык, сознание, коммуникация. – М. : МАКС Пресс, 2005. – Вып. 30. – С. 4–42.
35. Трубецкой Н.С. Европа и человечество / Н.С. Трубецкой // Трубецкой Н.С. История. Культура. Язык. – М. : Изд. группа “Прогресс ; Универс”, 1995. – С. 55–104.
36. Уорф Б.Л. Отношение норм поведения и мышления к языку / Б.Л. Уорф // Новое в лингвистике. – М. : Изд. ин. лит-ры, 1960. – Вып. 1. – Ч. 1. – С. 135–146.
37. Федоров А.В. Основы общей теории перевода / Александр Викторович Федоров. – М. : Высшая школа, 1983. – 303 с.
38. Швейцер А.Д. Теория перевода : статус, проблемы, аспекты / Александр Давидович Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 215 с.
39. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / Петр Штомпка. – М.: Логос, 2005. – 664 с.
40. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / Умберто Эко. – СПб. : ТОО ТК “Петрополис”, 1998. – 432 с.
41. Юнг К.Г. Архетип и символ / Карл Гюстав Юнг. – М. : Ренессанс, 1991. – 304 с.
42. Fillmore Ch.J. Toward a Frame-Based Lexicon: The semantics of RISK and Its Neighbours / Ch.J. Fillmore // Frames, Fields, and Contrasts. – Hillsdale, N.-Y. : Lawrence Erlbaum Association, 1992. – P. 75–102.
43. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor / G. Lakoff // Metaphor and thought. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – P. 202–251.
44. Murdock G. Culture and Society : Twenty-Four Essays / George Murdock. – Pittsburgh : University of Pittsburgh Press, 1965. – 388 p.
45. Steinthal H. Grammatik, Logik und Psychologie, ihre Principien und ihr Verhältniss zu einander / H. Steinthal. – Berlin, 1855. – 376 s.

Дата надходження до редакції 10.11.2014